

*ПІВОВАРСЬКА К.С., студентка
Полтавський національний педагогічний університет
імені В.Г. Короленка*

ПОЗИТИВНІ ТА НЕГАТИВНІ ВИЯВИ ГЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ У СУСПІЛЬСТВІ

Гендерні стереотипи – сформовані культурою узагальнені уявлення (переконання) про те, як мають поводитися чоловіки та жінки [3, с. 54]. Термін варто відрізнити від поняття «гендерна роль», яке є однією із соціальних ролей та позначає набір зразків поведінки конкретної людини (так, якщо жінка виконує властиві чоловіку в конкретному суспільстві функції, то вона перебирає на себе чоловічу гендерну роль). Гендерні ролі – це соціальні норми, які визначають функції, обов'язки чоловіків і жінок у суспільстві та сім'ї [2, с. 23].

Гендерний стереотип є явищем культурного порядку та формується під впливом історичних умов. Він має соціальну природу, є продуктом соціально-культурних норм та очікувань. Такі характеристики змінюються із часом та залежно від культурного, економічного, політичного, ідеологічного середовища країни. Гендерні стереотипи засвоюються в процесі соціалізації, через систему розподілу матеріальних цінностей та влади, моральні норми та приписи, що існують в суспільстві на конкретному історичному проміжку. Гендерний стереотип виконує низку функцій, які притаманні соціальному стереотипу загалом. Функція соціальна – у соціології виступає як поняття, що відбиває детерміновану залежність між об'єктами різного статусу, різних класів, видів і груп, між частиною і цілим; виконання тим чи іншим об'єктом певної соціальної ролі; здійснення певного призначення, довгострокової мети або завдання з досягненням певних результатів, заданої сукупності наслідків, які забезпечують корисність, необхідність, сталість існуючого об'єкта [1, с. 30].

У цілому, гендерний стереотип як складне соціальне явище виконує функції:

1. Регулятивна функція – підтримка ідентифікації особистості та групи.
2. Трансляційна функція – передача досвіду щодо взаємодії представників різних гендерів від покоління до покоління.
3. Соціалізаційна функція – засвоєння та збереження знань, досвіду, норм, цінностей щодо представників власного та іншого гендеру, включення індивіда до системи соціальних зв'язків і відносин, які так чи інакше детермінуються прийнятим у суспільстві гендерним розподілом.

4. Стратифікуюча функція – сприяє утворенню ієрархічної структури суспільних відносин.

5. Комунікативна функція – регулює процес передачі та обміну інформацією між представниками різних гендерів та соціальною системою загалом.

6. Функції ідентифікації та самоідентифікації – спонукають індивіда до гендерного самовиховання та саморегуляції [1, с. 31].

Як бачимо, сам по собі гендерний стереотип не є чимось негативним, навпаки, він виконує чимало важливих суспільних функцій. Спираючись на це, можна виділити їх такі позитивні вияви:

1. Гендерний соціальний стереотип є носієм суспільної традиції, її діяльним субстратом, він виступає найважливішим стабілізатором існування людської спільноти, стабілізатором, в якому закладається, закріплюється та передається досвід як окремої людини, так і досвід цілих генерацій стосовно взаємовідносин статей.

2. Наявність програми в гендерній картині суспільства, яку забезпечує існування гендерних стереотипів, є важливим фактором для відтворення соціального організму, оскільки вона закладає ту внутрішню активність соціального організму, яка забезпечує його збереження.

3. У гендерному стереотипі фіксується минуле, спрямоване у майбутнє, оскільки він готує соціального суб'єкта до тих умов життя, які були визначальними для буття пращурів.

4. Гендерні стереотипи забезпечують соціальне відтворення гендерної свідомості на рівні індивідів, яка підтримує засновану за ознакою статі соціальну структуру.

5. У кожному соціальному суб'єкті закладена потреба у розвитку, ця потреба реалізується лише через свідому діяльність індивіда, гендерні стереотипи в цьому процесі впливають на ціннісні орієнтири та програми поступової зміни того, що відтворюється [1, с. 32].

Таким чином, в умовах стабільного функціонування суспільства слідування гендерним стереотипам та їх відтворення є в цілому явищем позитивним (хоча і тут можливі виключення). Зате в умовах зміни суспільства все більший вплив отримують негативні вияви, а саме:

1. Гендерні стереотипи в суспільстві функціонують як стандартизовані уявлення щодо моделей поведінки і рис характеру, які відповідають поняттям «чоловіче» та «жіноче». Така категоричність може зашкодити розвитку нових явищ, які з'являються у суспільстві, що трансформується;

2. Гендерні групові стереотипи спрямовані перш за все на досягнення необхідних умов існування для більшості та нерідко потребують достатньо багато зусиль і часу для досягнення передбачених

за їхньої реалізації надбань. При цьому представник певного гендеру буває змушений підпорядкувати власні інтереси колективному, незважаючи на особистісні позастатеві якості та переконання. Якщо індивід ступає на шлях заперечення власного гендеру, як такого, що закріплений у суспільному досвіді та практиці, то він почасти визнається маргіналізованою особистістю, що позбавляє його/її можливості ефективного функціонування у соціумі.

3. Відтворення гендерних стереотипів у незмінному вигляді може здійснюватися протягом тривалого часу у різних індивідів та спільнот. Причому, чим стійкішими є гендерні стереотипи цілей та установок соціального суб'єкта, тим менше у нього можливостей для розвитку та саморозвитку.

4. Наявність гендерного стереотипу стосовно того, що є публічною та приватною сферою, призводить до замовчування антисоціальних, протиправних дій.

5. Соціальні очікування відносно певної статі формують у жінок та чоловіків соціально схвалюваний стиль поведінки. Патріархатна культура сформувала гендерний стереотип стосовно жінки, як істоти, пріоритетною сферою діяльності якої є родина, відповідно соціум не вимагає від жінки професійних досягнень та кар'єрного просування, як гаранта підвищення свого соціального статусу [1, с. 34].

Звичайно, варто зважати на конструктивні вияви гендерного стереотипу, які полягають у впорядкуванні та систематизації інформації про нову реальність та суб'єктів цієї реальності у суспільстві, що трансформується. Без наявності у індивідів низки стереотипних уявлень їм довелося б детально інтерпретувати кожен новий факт, явище, а це б значно уповільнило суспільні перетворення та процес набуття нового досвіду. Але дуже часто такого роду уявлення гальмують саморозвиток як жінок, так і чоловіків, змушуючи наслідувати схваленому суспільством зразку та водночас пригнічувати власні бажання та прагнення.

ЛІТЕРАТУРА

- 1 Вілкова О.Ю. Конструктивні та деструктивні вияви гендерних стереотипів [Текст] / Вілкова О.Ю. // Український соціум. – 2004. – № 3 (5). – С. 28–33.
- 2 Говорун Т.В. Гендерна психологія [Текст] / Говорун Т.В., Кікінежді О.М. – К.: Вид. центр «Академія», 2004. – 308 с.
- 3 Словарь гендерных терминов [Текст] / Под ред. А.А. Денисовой / Региональная общественная организация "Восток-Запад: Женские Инновационные Проекты". – М.: Информация XXI век, 2002. – 256 с.